

POLA STOLJEĆA MEDICINSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U RIJEKI*

FIFTY YEARS OF THE SCHOOL OF MEDICINE OF THE UNIVERSITY OF RIJEKA

Prof. emeritus Juraj Sepčić

*Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo
(Publius V. Maro, Egloga IV, v. 5)*

SUMMARY

This inspired lecture looks back on the background and the course of preparations for the opening of the School of Medicine in Rijeka, including the first five years of teaching. The initiative came from V. Finderle's, and was supported by A. Štampar, A. Šercer, and the City of Rijeka administration. On 21 November 1955, these efforts were crowned by the inauguration of the fifth-year medical study programme here in Rijeka.

The lecture moves on to the early recollections of major events, of the first dean S. Novak and the growing number of students and assistants at such a rate that by the school year 1959/60 there were enough students – 413 - to fill up the entire five-year general medicine curriculum.

Key words: History of medicine, 20th century, University School of medicine, Rijeka, Croatia

* Predavanje održano 21. prosinca 2005. na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci u prigodi proslave njegove pedesete obljetnice.

A lecture given on the occasion of the 50th anniversary of the Rijeka University School of Medicine on 21 December 2005

Poštovani gospodine dekane, kolegice i kolege, dragi studenti, dame i gospodo!

Ja sam 52. diplomirani student ovoga Fakulteta, i iskreno sam ganut što mi je dana prilika da vam se obratim na dan kada je, prije pedeset godina, utemeljen naš Medicinski fakultet.

Govori koji će biti održani tijekom ovoga slavljeničkog tjedna prijatelja i kolege Stipana Jonjića i Luke Zaputovića o znanstvenome radu, Ante Simonića i Pere Lučina o nastavnome radu, Amira Muzura o kodeksu ponašanja za studente i nastavnike, a posebice riječ dekana Miljenka Kapovića, dopuštaju mi tek sažeti prikaz kronistorije osnutka i prvih pet godina djelatnosti našega Fakulteta.

Kolegice i kolege, dame i gospodo, memorija nije stabilan entitet u vremenu, podložna je susljednu zagađivanju i restrukturiranju. U pripremi ovoga predavanja, kako bih upravo to izbjegao, prekopao sam svoje kronike, dnevnike i pisma drugih, zapisnike tijela institucije, već objavljene radove i izravno kontaktirao sa živim sudionicima početaka našega Fakulteta. Pritom, jedini mi je cilj bio da po osobnoj procjeni pronađem ono što je vrijedno spomena, a drugima je možda promaklo.

Još je davne 1947. godine Viktor Finderle, poznati ginekolog, prvi pročelnik poslijeratnog Odjela za narodno zdravlje grada Rijeke, zacrtao program razvoja riječkoga zdravstva, koji je uključivao i otvaranje Medicinskog fakulteta. U tom je smislu dr. Finderle 1951. napisao i članak uredništvu *Borbe* pod naslovom *Rijeka treba Medicinski fakultet*, a godine 1954. u *Novome listu* objavljen je njegov dopis *Medicinski fakultet u Rijeci?* u kojem obrazlaže nužnost otvaranja fakulteta, ističući specifičnosti Rijeke kao lučkoga grada s posebnim medicinskim i epidemiološkim problemima, s mnogo bolesnika i ranjenika, što bi budućim riječkim studentima omogućilo vježbe u praksi. Nikola Korin piše: "...u osnivanju Medicinskog fakulteta, Finderle nazire centrifugalni razvoj naših škola u borbi protiv golemih fakulteta, gdje je kontakt između studenta i nastavnika praktički isključen. Finderle ne vidi ni personalne ni financijske smetnje za osnivanje maloga fakulteta, koji bi brojio 50–100 studenata." Viktor Finderle je tada imao podršku Većeslava Holjevca, ministra oslobođenih područja. Politički i osobni razlozi i intrige spriječili su ostvarenje Finderleove ideje.

U međuvremenu, V. Finderle je postao naslovnim docentom Sveučilišta u Sarajevu.

Njegovu su viziju ostvarila druga dvojica velikana hrvatske medicine, Ante Šerčer i Andrija Štampar.

U tragičnome vrtlogu Drugoga svjetskoga rata (12. srpnja 1943.) Ante Šercer, jedan od najznamenitijih hrvatskih kliničara do naših dana, daje na uvid Savjetu Medicinskog fakulteta u Zagrebu *Propisnik o nastavnom i izpitnom redu medicinskih fakulteta*. Za ono je doba *Propisnik* bio suvremen statut koji je sadržavao novu organizaciju i zadatke ne samo zagrebačkoga Medicinskog fakulteta, već i za planirane druge medicinske fakultete u Hrvatskoj – u Osijeku i Splitu te u Sarajevu gdje će medicinski fakultet biti otvoren u studenome 1944.

Godine 1954. ta Šercerova reforma nastave i težnja k stvaranju kliničkih nastavnih baza u onodobnoj državi, inspirirala je Andriju Štampara, dekana Medicinskog fakulteta u Zagrebu, predsjednika JAZU-a i Svjetske zdravstvene organizacije, za otvaranje Medicinskog fakulteta u Rijeci. Njegova upornost, organizacijske sposobnosti i brzina odlučivanja našli su odjeka u predsjednika NR Hrvatske Vladimira Bakarića i predsjednika Narodnog odbora Kotara (NOK) Rijeke Ede Jardasa.

Oni argumentiraju svoje stavove sljedećim činjenicama:

- Rijeka, Istra i dijelovi Hrvatskoga primorja novooslobođeni su krajevi, i valja spriječiti odlazak maturanata iz tih područja na susjedne fakultete u Italiji
- opterećenost Medicinskog fakulteta u Zagrebu je velika
- u riječkoj prošlosti već je bilo javnih zahtjeva za osnivanjem medicinskog fakulteta
- velike su potrebe Rijeke i zemlje za akademski naobraženim stručnjacima
- u inozemstvu ima fakulteta i izvan sveučilišnih središta
- medicinska tradicija riječkoga kraja bogata je i vrlo poznata
- potrebno je izučavati pomorsku medicinu i patologije dijelova Istre.

Protivnici otvaranja fakulteta izvan Zagreba opravdavali su svoj stav nedostatkom novca za osnivanje jedne takve suvremene institucije, teškoćama izbora i popunjavanja nastavničkoga kadra te kvalificiranjem Rijeke kao sredine bez akademskih pozitivnih tradicija.

PROCES ORGANIZACIJE FAKULTETA TRAJAO JE OTPRILIKE DVIJE GODINE

Na poticaj Andrije Štampara, NOK i Savjet za narodno zdravlje Rijeke upoznali su 17. rujna 1954. Savjet Medicinskog fakulteta u Zagrebu sa zaključcima sjednice kojoj su prisustvovali A. Štampar i E. Jarda sa suradnicima i predstavnicima riječke zdravstvene službe, o tomu da je "...jedno-

glasno prihvaćen prijedlog Medicinskog fakulteta u Zagrebu o utemeljenju filijale toga Fakulteta u Rijeci". Izabrana je prigodna komisija za provođenje te inicijative, a rukovodstvo grada Rijeke spremno je ustupiti budućem fakultetu zgradu preko puta hotela Bonavije (današnje sjedište Sveučilišne knjižnice).

U razgovorima koji su uslijedili između predstavnika Medicinskog fakulteta u Zagrebu, NOK-a Rijeke i upravnih odbora zdravstvenih ustanova Kotara Rijeka ustanovljuje se "*...da se podružnica može osnovati pod uvjetima da se sve bolnice, Higijenski zavod i Naučna biblioteka stave na raspolaganje budućem fakultetu, te da se osiguraju potrebna materijalna sredstva*". Predlaže se da se nastava kliničkih predmeta povjeri šefovima bolničkih odjela, a nastavnička mjesta popunjavaju preko natječaja Medicinskog fakulteta u Zagrebu, u skladu sa zakonom i "*...u suglasnosti s bolnicama*". Delegiranje nastavnika neće ugroziti položaj šefova odjela jer će se nastava održavati sporazumno.

Početkom mjeseca siječnja 1955. Andrija Štampar napismeno moli Edu Jardasa "*...da bude riješen problem suradnje zdravstvenih ustanova u Rijeci s Medicinskim fakultetom*", obećava "*...da Medicinski fakultet u Zagrebu nikada neće diskreditirati nikoga u Rijeci čije kvalifikacije odgovaraju propisima*", te završava: "*...kad sam u ime Vijeća ovog Fakulteta pokrenuo pitanje osnivanja naše filijale u Rijeci, prišao sam k tome s čistim srcem i čistom savjesti da radim jedan posao koji je u interesu naše Republike i grada Rijeke s okolicom. Ako provedemo ovo djelo u život, onda će to sigurno biti vrlo važan doprinos kulturnom i naučnom životu grada Rijeke*".

U travnju 1955. Ante Šercer dolazi u Rijeku da bi izvidio mogućnosti osnivanja podružnice. Nakon dogovaranja i promatranja na licu mjesta, A. Šercer dostavlja A. Štamparu pomnu promemoriiju. Ta promemoriija, namijenjena isključivo dekanu A. Štamparu, ostala je "dekanovom tajnom", a obznanjena je tek prije deset godina kada ju je prof. Nada Čikeš, današnja dekanica Medicinskog fakulteta u Zagrebu i nećakinja A. Šercera, predala našem tadašnjem dekanu Danilu Pavešiću.

U tom izvješću po kojemu je *de facto* organiziran Medicinski fakultet u Rijeci, A. Šercer dopunjava prijedloge navedene Komisije sljedećim zahtjevima:

- neklinički zavodi trebaju biti smješteni u zgradi *Braće Branchetta*
- potrebno je dograditi jedan kat i predvidjeti internat za 100 studenata

- šefovi odjela habilitacijom će se imenovati u naslovne docente, a za nekliničke predmete valja pozvati nastavnike iz Zagreba.

A. Šercer predlaže konkretno rješenje za nastavnike i popis kandidata, i tada, godine 1955., oslovljava dekana "gospodinom", a ne "drugom".

Daljnji tok priprema podružnice teče upravo prema prijedlogu A. Šercera, čija komisija nakon pregleda zdravstvenih ustanova u Rijeci, daje Vijeću Medicinskog fakulteta u Zagrebu pozitivno mišljenje o "*...materijalnim i moralnim uvjetima za osnivanje podružnice Medicinskog fakulteta u Zagrebu u Rijeci, sa sveukupnim kapacitetom od 400 slušača*". Komisija predlaže i nacrt ugovora o suradnji između bolnica i Fakulteta.

Usporedno sa Šercerovom komisijom, Izvršno vijeće Sabora NR Hrvatske imenuje svoju komisiju za ispitivanje mogućnosti otvaranja Medicinskog fakulteta u Rijeci. Predsjednik komisije dr. S. Baneković, načelnik Uprave za narodno zdravlje NR Hrvatske, koncem mjeseca svibnja podnosi vladi NR Hrvatske pozitivno izvješće o uvjetima za osnivanje *samostalnoga* Medicinskog fakulteta u Rijeci.

Na osnovi tog izvješća, na sjednici Republičkog vijeća NR Hrvatske 12. srpnja 1955. izglasan je Zakon o osnivanju Medicinskog fakulteta u Rijeci (a ne podružnice), koji pripada Sveučilištu u Zagrebu.

Sljedećega dana, 13. srpnja 1955., A. Štampar o tome izvješćuje Vijeće Medicinskog fakulteta u Zagrebu, ističući "*...da će do osamostaljenja Vijeće Medicinskog fakulteta u Zagrebu izvršiti izbor nastavnika, a statut Medicinskog fakulteta u Zagrebu će vrijediti za Rijeku*", da "*...samo habilitirana lica mogu biti nastavnici*" te za v. d. dekana u Rijeci predlaže Silvija Novaka, redovitog profesora iz interne medicine.

Taj prijedlog potpisuje dvadeset profesora Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Tajnim glasovanjem S. Novak jednoglasno je potvrđen za v. d. dekana u Rijeci. Bilo je pokušaja da se za dekana izabere druga osoba, psihijatar Dezider Julius iz Psihijatrijske bolnice Vrapče, ali on je to odbio.

Sutradan, 14. srpnja 1955., Savjet Sveučilišta u Zagrebu potvrđuje S. Novaka za v. d. dekana i imenuje komisiju za predradnje.

Ta komisija brzo završava zadani posao i zaključuje da NOK Rijeka definitivno ustupi Fakultetu sklop zgrada *Braće Branchetta*, doznačuje građevnom poduzeću *Jadran* 14 milijuna dinara za uređenje privremenoga doma za studente i prostorije tajništva. Vlada NR Hrvatske dodaje još 15

Slika 1. Prof. dr. Silvije Novak, prvi dekan Medicinskog fakulteta u Rijeci
Figure 1 Prof. dr. Silvije Novak, first dean of the School of Medicine in Rijeka

milijuna dinara za pripreme oko otvaranja: uređenje predavaonica u dvjema općim bolnicama i kupnju opreme. Srednja medicinska škola treba ući u sastav Medicinskog fakulteta u Rijeci. Za prvoga tajnika imenovan je dr. Mato Gržeta.

AKADEMSKA GODINA 1955./56.

Početak godine obilježen je izvanrednom sjednicom Vijeća Medicinskog fakulteta u Zagrebu, na kojoj A. Štampar ponovno ističe: "... Medicinski fakultet u Zagrebu zapravo je u početku želio osnovati u Rijeci svoju podružnicu i tako se proširiti. Međutim, Sabor je odlučio osnovati poseban fakultet, čemu se nitko nije protivio", te moli predstojnike da odu u Rijeku i obave raspodjelu prostorija u zgradi *Branchetta* na najbolji način; pozdravlja odluku određenog broja studenata koji žele prijeći iz Zagreba u Rijeku te još jednom upozorava "...da šefovi u bolnicama u Rijeci mogu biti samo suplenti, i to tako dugo dok ne steknu formalne kvalifikacije". Prisutan prof. S. Novak prihvaća mišljenje A. Štampara, uz konstataciju "...da kadar nastavnika mora biti na visini".

Na toj su sjednici izabrani prvi nastavnici za predmete pete godine studija medicine. Za honorarne nastavnike postavljeni su uglavnom pri-

marijusi bolničkih odjela Opće bolnice *Braće dr. Sobol* u Rijeci i Opće bolnice na Sušaku.

Prim. dr. Z. Kučiću, uza zadržku pojedinih članova Vijeća, povjerava se praktična nastava iz interne medicine i daje mu se rok do kojega se mora habilitirati, prof. Silviju Novaku dana je organizacija interne medicine, prim. dr. Janku Komljenoviću kliničke kirurgije, prim. dr. Anti Medaniću opće kirurgije (za obojicu Vijeće smatra da su izvrsni kirurzi). Prim. priv. doc. dr. Zvonimir Sušiću povjerava se organizacija neuropsihijatrije, a dr. Franji Jelašiću neurologije, s tim da ostane na svom radnom mjestu u Puli. Prim. dr. Tvrtku Dujmušiću i prim. dr. Jakovu Bakotiću povjerena je organizacija otorinolaringologije. Na preporuku prof. S. Novaka, prim. dr. Davor Perović izabran je za nastavnika iz ginekologije. Vijeće nije prihvatilo prijedlog prof. dr. Zvonimira Kopača da "...se u Rijeci izabere nekoliko nastavnika kao osnivača s manjim formalnim kvalifikacijama".

Vijeće je istaknulo da su higijena i socijalna medicina u Rijeci "...vrlo dobro organizirane", obvezuje se organizirati tečajeve iz sudske medicine pod vodstvom doc. dr. Vladimira Palmovića i pedijatrije u organizaciji doc. dr. Karla Pansinija i dr. Petra Eraka.

Savjet Sveučilišta u Zagrebu dodaje još prim. dr. Alberta Filipoviča za oftalmologiju i doc. dr. Branka Cvjetanovića za higijenu i socijalnu medicinu.

Nastava iz stomatologije povjerava se prim. dr. Oskaru Kadrnki, šefu Stomatološkog odjela Opće bolnice *Braće dr. Sobol* u Rijeci.

Uoči samog otvaranja Medicinskog fakulteta u studenome 1955., Savjetodavna komisija za adaptaciju zgrade nekliničkih zavoda, o zgradi daje porazno mišljenje.

Tako prof. T. Pinter kaže: "...Mene je najjače impresionirao mrak u tim prostorijama, mali prozori i mnoštvo neosvijetljenih kutova, razmjerno vrlo uski hodnici. Sve je to disalo nekom mračnom austrougarskom pobožnošću, kao nekom svetačkom željom da bi stari i nemoćni ljudi imali što manje od života i što više mislili na smrt."

Deset godina poslije, u pismu Eugenu Cerkovniku, prof. Pinter piše: "...ogromna je zasluga riječkih arhitekata – inženjera Uhljaka i ondašnjeg dekana prof. Silvija Novaka za radikalnu preobrazbu zgrade Branchetta. Želio bih da se njihova zasluga ne zaboravi."

Zna se da je prof. Novak višeput slao nacрте pojedinih zavoda nastavnicima u Zagreb na uvid.

Slika 2. Dvorana za sjednice Kotarskog narodnog odbora Rijeka, 21. studenoga 1955. Svečano otvaranje Medicinskog fakulteta (Novi list, 22. XI. 1955.)

Figure 2 Inauguration of the Rijeka School of Medicine at the People's District Council Hall on 21 November 1955 (Novi list, 22 November 1955)

SVEČANO OTVORENJE

I dolazimo do dana otvorenja...

Dana 21. studenoga 1955. u 10.30 svečano je otvorena peta godina studija, i to ne u zgradi *Branchetta*, već u velikoj dvorani Gradske vijećnice u Rijeci.

Svečanome otvorenju prisustvovali su: prof. H. Iveković, rektor Sveučilišta u Zagrebu, Edo Jardas, predsjednik NOK-a Rijeka, dr. Z. Sremec, predsjednik Savjeta Medicinskog fakulteta u Zagrebu, dr. Brodarec, predsjednik Savjeta za narodno zdravlje RH, nastavnici, studenti i "*veliki broj građana, tako da je vijećnica bila dupkom puna*". Ante Šerčer je zbog bolesti bio odsutan, a Andriju Štampara predstavljao je akademik Franjo Kogoj.

Edo Jardas u uvodnome je govoru istaknuo moralni i materijalni doprinos zagrebačkog Medicinskog fakulteta i Savjeta Sveučilišta u Zagrebu da bi se u Rijeci "*...otvorila sveučilišna institucija, škola u kojoj će se stvarati neophodno potrebni zdravstveni kadrovi za naš grad, kotar, otoke i Istru. Uvjeren sam da će u godinama koje dolaze Rijeka imati i druge fakultete, tako*

da će grad postati ne samo industrijsko i pomorsko, već i ekonomsko i kulturno središte širokog teritorija".

Rektor H. Iveković istaknuo je: "...Medicinski fakultet u Rijeci je prvi fakultet utemeljen izvan Zagreba. Neće proći mnogo, uvjeren sam, da će ta 'filijala' postati stožer jednog sveučilišnog centra značajne važnosti za našu Republiku". Slijedio je govor dr. Z. Sremca o teškoćama Medicinskog fakulteta u Zagrebu na kojem je u prvoj godini upisano 660 studenata; govor prof. F. Kogoja koji je ukratko upoznao slušateljstvo s poviješću osnivanja naše ustanove i na kraju nastupno predavanje prof. S. Novaka *Današnji značaj interne medicine*. Nakon skromnoga domjenka, sudionici su posjetili sjedište Medicinskog fakulteta. Kamere *Filmskih novosti* zabilježile su taj događaj.

Nastava je započela istoga dana.

Novi list 22. studenoga 1955. na prvoj stranici u donjem lijevom kutu donosi kratku vijest o svečanosti:

"Medicinski fakultet svečano otvoren u Rijeci

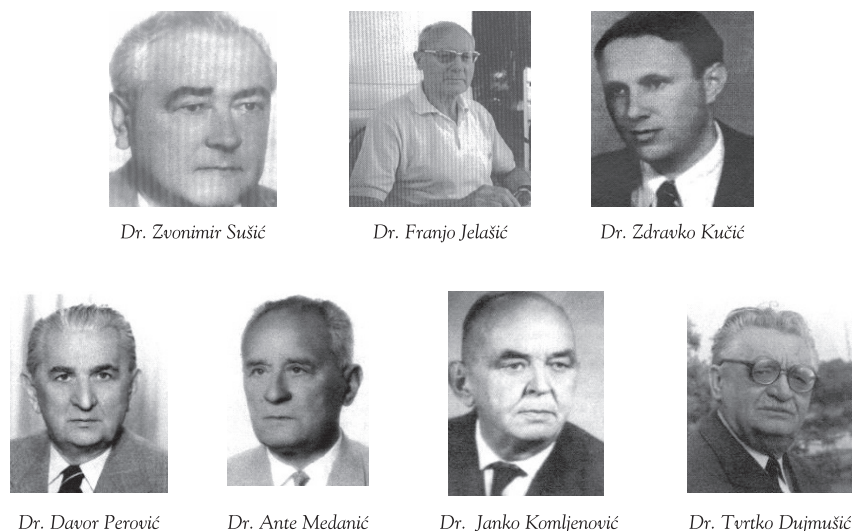
Danas je u vijećnici Narodnog odbora Kotara Rijeka drug Edo Jardas, predsjednik Narodnog odbora Rijeke i narodni poslanik otvorio Medicinski fakultet u Rijeci. Svečanom otvorenju prisustvovali su drugovi Marko Belinić, član Izvršnog vijeća NRH, dr. Zlatan Sremec, potpredsjednik Sabora NRH, Niko Rački, sekretar Kotarskog komiteta Saveza komunista, predstavnik JNA general-major Nikola Božanić, dr. ing. Hrvoje Iveković, rektor Sveučilišta u Zagrebu, Blaž Kalafatić, predsjednik Kotarskog odbora Socijalističkog saveza, predstavnici zagrebačkog Medicinskog fakulteta i nastavnički zbor Medicinskog fakulteta u Rijeci i drugi politički, javni i kulturni radnici Rijeke.

Otvarajući svečanost drug Edo Jardas je između ostalog izrazio uvjerenje da će ova visoka ustanova pridonijeti kulturnome razvoju našeg grada.

Poslije druga Jardasa govorili su dekan Medicinskog fakulteta u Rijeci, dr. prof. Silvije Novak i dr. ing. Hrvoje Iveković. Otvorenje Medicinskog fakulteta pozdravili su i predstavnici Medicinskog fakulteta u Zagrebu, Zbora liječnika Hrvatske i drugi.

Potom je prof. dr. S. Novak održao nastupno predavanje pod naslovom *Današnje značenje interne medicine*.

Sljedećega dana, prof. S. Novak daje *Panorami*, dvotjedniku na talijanskoje jeziku koji izlazi u Rijeci, svoj prvi intervju kao v. d. dekana. Na

Slika 3. Prvi nastavnici kliničkih predmeta školske godine 1955./56.

Figure 3 The first teachers of clinical practice in the school year 1955/56

posljednje novinarsko pitanje o osobnim dojmovima nakon njegove nominacije za dekana, S. Novak je odgovorio: "...Jako sam, jako ponosan zbog nominacije. Suočen sam s velikim zadatkom zbog činjenice što se mnoge stvari još moraju učiniti, od sjedišta do tečajeva, ali ne bojim se rada, volim poučavati noseći kao nastavnik interne medicine u Zagrebu iskustvo koje će mi pomoći da se moja predavanja cijene i u Rijeci."

Dana 24. veljače 1956. Vijeće Medicinskog fakulteta u Zagrebu izabire prve asistente našega Fakulteta. Dvoje od njih, dr. Nikola Korin i dr. Alma Polić-Tadejević, iako umirovljeni, još su uvijek aktivni u našoj sredini.

Istodobno kao "klinički liječnici-specijalizanti", primljeni su na Medicinski fakultet: dr. Božena Kopajtić i dr. Verena Kogoj-Bakić, poslije profesorice iz interne medicine odnosno ginekologije, dr. Z. Brozović i dr. B. Čorak, poslije asistenti na kirurgiji, te dr. V. Bakić koji ubrzo zatim postaje direktorom Opće bolnice *Braće dr. Sobol*.

Iz arhivske je građe jasno da je već u početku bilo nejasnoća oko izbora asistenata, čak i odbijanja asistentskih mjesta, poglavito "...zbog prijelaza iz jednog u drugi plaćeni razred". Tako u jednome zapisniku iz onoga vremena piše: "...ali pošto asistent može biti postavljen samo u VI plaćeni razred, taj je isti pozvan i upoznat da li pristaje da bude postavljen u taj razred, pa pošto nije pristao, to je po svojoj molbi vraćen natrag u Opću bolnicu".

Novčane razlike između "bolničkih" i "fakultetskih" liječnika dugo će opterećivati odnose između tih dviju skupina i jednim dijelom, prema mome mišljenju, utjecati na izbor potrebnoga kadra.

U ak. god. 1955./56., prvoj godini nastave na našem Fakultetu, upisano je u zimskome semestru 6 studenata i 12 apsolvenata.

U ljetnome semestru broj se povećao na 12 studenata i 17 apsolvenata, ukupno 29 studenata, uz to zabilježeno je i 11 polaznica Više škole za medicinske sestre. Ispiti su komisijski, a predsjedavaju im nastavnici Medicinskog fakulteta u Zagrebu.

Riječki Medicinski fakultet u prvoj godini postojanja i rada nema upisanog niti jednog Riječanina. Stalna boravišta studenata jesu: Banja Luka, Pazin, Pula, Rab, Raša, Sarajevo, Split, Subotica, Varaždin i Zagreb. Studenti/apsolventi po socijalnome su sastavu redom djeca službenika, namještenika i zemljoradnika.

Pri kraju te akademske godine, Savjet Sveučilišta u Zagrebu odlučio je da nastavnici koji su se habilitirali ili će se habilitirati na Medicinskom fakultetu u Zagrebu imaju obveznu *venia legendi* (dozvolu za predavanje) ne samo u Zagrebu, nego i u Rijeci, sve dok se Medicinski fakultet u Rijeci ne osamostali, a Vijeće Medicinskog fakulteta u Zagrebu imenuje prof. S. Novaka za dekana, ističući "...da će diplome izdavati Medicinski fakultet u Zagrebu sve dok ne budu upisani studenti u prvu godinu Medicinskog studija na Rijeci, a također do toga vremena studenti će biti promovirani na Medicinskom fakultetu u Zagrebu".

Tako je 28. travnja 1956. promoviran na Medicinskom fakultetu u Zagrebu Vlado Šustić, prvi apsolvent riječkoga Medicinskog fakulteta. Slijedit će ga još 22 kolegice i kolega.

Malobrojni studenti koji su do tada boravili u Domu studenata u zgradi *Branchetta*, preseljeni su zbog početka adaptacijskih radova u hotel *Park* na Pećinama i na druga mjesta. Menze nije bilo.

AKADEMSKA GODINA 1956./57.

Početak godine u znaku je prve godišnje skupštine Medicinskog fakulteta u Rijeci i meteorskog uspona Karla Pansinija koji je 11. prosinca 1956., rješenjem Rektorata Sveučilišta u Zagrebu, imenovan za izvanrednog profesora pedijatrije, u Rijeci započinje radom 20. prosinca, a već 4. siječnja 1957. izabran je za prvoga prodekana.

Istodobno, iz Zagreba dolazi i dr. Vladimir Bezjak, docent iz mikrobiologije.

Tijekom zimskoga semestra te godine docentima postaju prim. dr. D. Jakac iz dermatovenerologije i prim. dr. T. Dujmušić iz otorinolaringologije. Doc. dr. Z. Sušić unaprijeđen je u izvanrednog profesora iz neuropsihijatrije.

Očito je da tijekom tih prvih godina odnosi Fakulteta i riječkih bolnica nisu potpuno sređeni jer 11. travnja 1957. A. Štampar pred Vijećem Medicinskog fakulteta u Zagrebu iznosi: "...U vezi izvjesnih pitanja koja su iskrsnula na Medicinskom fakultetu u Rijeci i svjestan odgovornosti nas u Zagrebu, naročito kada se radi o postavljanju nastavnika i suradnika, otišao sam u Rijeku da se na licu mjesta uvjerim kako to pitanje stoji. ...Postoji spremnost bolničkih liječnika da surađuju s Fakultetom, međutim, postoje neki očiti nesporazumi koje je potrebno odstraniti. ...Neki su mišljenja da bi bilo najbolje kada bi se jedna od bolnica proširila i izgradila kao klinička bolnica. ...Neki predlažu izgradnju bolnice za Pedijatriju, a također se postavlja pitanje statusa šefova odjela koji prelaze na Fakultet. ...NOK želi da fakultetski nastavnici budu prisutni u životu Kotara – da ne bi došlo do njihove izolacije – te da se dio bolničkih kreveta koristi i za vanbolničku službu kako bi studenti bili bliže stvarnosti života". A. Štampara posebno veseli zamisao nekih prisutnih o tomu "...da se ujedine sve zdravstvene ustanove Kotara Rijeka", što po mišljenju drugih "...nije moguće zbog vrlo niskog bolničko-opskrbnog dana, što ne bi dozvolilo modernizaciju Ustanove". Rasprava predstavnika Socijalnog osiguranja za ono je doba vrlo zanimljiva. On predlaže "...da se zdravstvene ustanove ujedine na jednome planu s jednom upravom i jednim određenim programom, jer sredstva se tada mogu rentabilnije iskoristiti".

Savjet Sveučilišta u Zagrebu podupire A. Štampara u raščišćavanju pitanja odnosa Medicinskog fakulteta u Rijeci i drugih zdravstvenih ustanova u Rijeci "...radi realizacije koncepcije od koje se pošlo pri osnivanju tog Fakulteta". Tim događajima svjedoče Štamparova pisma upućena dr. Lj. Ribariću, tada na specijalizaciji iz anesteziologije u Kanadi: "...Imamo poteškoće s Rijekom, jer bi tamo šefovi odjeljenja htjeli skoro svi postati profesorima. Naravno, pod takvim uvjetima ne može se Fakultet dobro razviti", i nastavlja: "...u pogledu riječkog Fakulteta a i Bolnice 'Braća dr. Sobol' do sada sam imao samo razočaranja i nailazio na ljude koji pravilno ne shvaćaju te poslove. ...Direktor bolnice zauzeo je jedan vrlo čudan stav u pogledu odnosa s Fakultetom".

Na kraju ljetnoga semestra, prof. Eugen Cerkovnikov, predstojnik Zavoda za organsku kemiju Farmaceutškoga fakulteta u Zagrebu, izabran je za redovitog profesora iz kemije i biokemije u Rijeci, prof. Zdenko Križan iz Skopja za izvanrednog profesora iz anatomije, prof. Branko Kesić za predmet Higijena i socijalna medicina, prof. Zvonimir Kopač za predmet Patološka anatomija i doc. Zlatko Supek za profesora iz farmakologije, svi s Medicinskog fakulteta u Zagrebu.

U akademskoj godini 1956./57., uz petu sa 33 studenta, otvara se i četvrta godina studija medicine sa 20 studenata. Dolaze i prvi studenti iz grada i Kotara Rijeke, ali i iz Mostara, Maribora i Deberca.

Priljev studenata/apsolvenata iz drugih sveučilišnih središta bivše države "malo uzburkuje" upravu Fakulteta, koja izdaje prvu restriktivnu naredbu: "...*Od apsolvenata, koji su sa drugih medicinskih fakulteta prelazili na naš Fakultet, tražimo da obavezno upišu jedan semestar*".

Ta restriktivna mjera pogađa jedino Antonija Mirkovića iz Pule, prvoga diplomiranoga liječnika samostalnog Medicinskog fakulteta u Rijeci, koji ni dandanas ne može zaboraviti tu nepravdu jer, piše on, "...*bio sam prisiljen ponovo upisati 10. semestar sa obavezom pohađanja svih predavanja i vježbi bez prava da istovremeno dajem onih par ispita koji su mi ostali*" (iz pisma A. Mirkovića, dr. med., listopada 2005.) Poslije njega to se više nije ponovilo. Njegova se promocija "...*pomalo razočaravajuća i na brzinu*", održala u holu zgrade *Branchetta* 28. studenoga 1957.

U ono vrijeme Uprava konstatira, a tajnik bilježi: "...*Interesantna je činjenica da studenti i apsolventi Medicinskog fakulteta u Rijeci nisu po stalnom boravištu samo iz grada i Kotara Rijeke, nego iz čitave NRH, a djelomično i iz drugih republika. To znači da Medicinski fakultet u Rijeci neće imati samo lokalni karakter, nego će privući studente iz čitave RH i iz drugih republika*".

Kalendarska godina 1956. ujedno je godina prvoga službenog budžeta našega Fakulteta: 21.420.000 din.

U toj godini, Izvršno vijeće NR Hrvatske odobrava ukupno 85 milijuna dinara za adaptaciju i opremu zgrade *Branchetta*. Radovi na uređenju zgrade povjereni su bez licitacije projektantskoj kući *Rijeka-projekt* i građevnome poduzeću *Jadran* koje će godinama graditi većinu zgrada namijenjenih zdravstvu u našem gradu.

Te je godine Odbor jugoslavensko-francuskoga prijateljstva odobrio prvu stipendiju grada Lyona. Njezin prvi korisnik bio je N. Korin.

OSAMOSTALJENJE

Savjet Sveučilišta u Zagrebu 23. travnja 1957. predlaže Vijeću Sabora NR Hrvatske da Medicinski fakultet u Rijeci počne raditi kao *samostalni fakultet* od zimskoga semestra *akademske godine 1957./58.* Na osnovi Odluke Izvršnoga vijeća NR Hrvatske (br. 6462), 20. lipnja 1957. to se i ozakonjuje.

Odobrava se upis 60 studenata u prvu godinu studija (u potonjem prijedlogu bit će ih 80, potom 100 i konačno 110 studenata).

Rješenjem Sabora, koncem akademske godine 1956./57., za člana Savjeta postavljen je kao predstavnik studenata Zlatko Perman, poslije internist i direktor *Thalassoterapije* u Opatiji (usmeno priopćenje). Glas studenata, sjeća se Z. Perman, i te kako se uvažavao u Savjetu, dodajući da je posebno dobar i konstruktivan odnos imao s prodekanom K. Pansinijem koji je podržavao studente, napose "domaće", u nekim spornim situacijama među studentima, primjerice kada se radilo o smještaju u dom, rješenju studentske menze, o pravu studenata na liječenje u školskoj poliklinici.

Gorući problem studentske prehrane riješen je tako da se kavana *Kvarner*, bivša *Pancera*, preuredila u studentsku menzu (današnji *Index*).

Rujan 1957. mjesec je prvih sjednica Vijeća i Savjeta: prof. S. Novak imenovan je dekanom, prof. K. Pansini prodekanom za akademsku godinu 1957./58. Prva sjednica Vijeća trajala je neobično dugo, cijelo radno jutro, a nastavljena je sljedeći dan jer se rješavao problem ugovora između Medicinskog fakulteta i bolnica. Prof. S. Novak smatrao je "...*da je ugovor vrlo dobar, jer se može postavljati asistente, nastavno i pomoćno nastavno osoblje u bolnicama*", te je upozorio da će "...*službenici Fakulteta biti samo gosti u bolnicama i da se Vijeće nije složilo s prijedlogom da će odjeli bolnica dobiti ime klinike*". Dio članova Vijeća smatrao je da Fakultet mora imati vlastite kliničke ustanove.

Vijeće je zaključilo da se studenti koji su izgubili pravo studiranja na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, ne mogu upisati u Rijeci. Odobrena je nabava i prvog osobnog automobila "...*radi održavanja kontakta s naučnim ustanovama i studiranja literature*".

Brigu za studente pokazuje prof. Z. Sušić koji predlaže da se u Rijeci osnuje podružnica Uprave za socijalnu i zdravstvenu zaštitu studenata.

AKADEMSKA GODINA 1957./58.
SVEČANO OTVORENJE ZGRADE NEKLINIČKIH PREDMETA

U ponedjeljak 4. listopada 1957. u 10 h u velikoj predavaonici zgrade *Branchetta* svečano je otvorena zgrada nekliničkih predmeta (bio sam nazočan). Prisustvovali su predstavnici društveno-političkih organizacija, nastavnici, studenti i građani. Akademik A. Štampar u pozdravnom je govoru posebno istaknuo važnost liječnika praktičara u očuvanju zdravlja naroda; pozvao je nas studente da se u prvome redu posvetimo općoj praksi i da ne težimo odmah za specijalizacijom. Potom je prof. S. Novak obrazložio potrebu otvaranja šestoga medicinskog fakulteta u Jugoslaviji, istaknuvši da su postojeći fakulteti preopterećeni studentima, također i klinike. Naglasio je da djelovanje Medicinskog fakulteta u Rijeci ima ne samo praktičnu, već i političku važnost budući da je Rijeka novooslobođeno područje te da u gradu već postoji materijalna baza – dvije vrlo dobro opremljene bolnice sa spremnim kadrom, a u Kvarnerskome zaljevu nalaze se i druge zdravstvene ustanove. Istaknuo je potrebu za studentskim domom i menzama te ukazao na prednost Fakulteta u Rijeci koji će zbog maloga broja studenata omogućiti bolju povezanost između njih i nastavnika i bolju praktičnu nastavu u malim skupinama.

Prof. Zdenko Križan u nastupnom je predavanju govorio o simetriji i asimetrijama čovječjega tijela, prof. Eugen Cerkovnikov, ispuštanjem krede na stol i paljenjem šibice, briljantnom je jednostavnošću protumačio razliku između fizičkog i kemijskog procesa, prof. Stjepan Urban usporedio je Fakultet s mladom stabljikom, a prof. Karlo Pansini s dojenčecom.

Sljedećega dana, iako nedovršena, zgrada *Branchetta* otvorila je vrata studentima prve godine za predavanja i vježbe.

Akadske godine 1957./58. naš samostalni Fakultet primio je studente prve generacije studija opće medicine. Zimski semestar pohađalo je 110 studenata. Od ukupno 183 upisanih, približno 60% studenata iz riječkoga su Kotara, 10% iz drugih krajeva Hrvatske (pretežno Istrana i Dalmatinaca), a 30% iz svih republika bivše Jugoslavije. Taj će odnos ostati nepromijenjen i u sljedećim godinama. Dok se u inozemstvu bilježi feminizacija studija medicine, u nas su samo trećina studentice. Lokalni nas političari umjereno kritiziraju "...da su samo 15% upisanih – djeca radnika".

U zimskome semestru te akademske godine na sjednicama Vijeća i Savjeta odobrava se narudžba stručnih i znanstvenih časopisa, dr. Kajetan Blečić predlaže osnivanje središnje medicinske knjižnice u Rijeci koja je i danas neostvareni san, prof. Z. Kopač traži izgradnju posebnog Instituta za

patologiju što je poslije i ostvareno, a na prijedlog prof. S. Urbana studentska organizacija dobiva dvije prostorije u zgradi nekliničkih predmeta.

Zimski semestar završava neprihvatanjem prijedloga Savjeta za narodno zdravlje NR Hrvatske "...da se odjeli u bolnicama proglaše klinikama iz razloga što klinike moraju biti savršeni oblik bolnica, ali da Fakultet može postavljati svoje službenike u bolnicama". Ne raspisuje se, međutim, natječaj za nastavnike iz kliničkih predmeta "...jer bi to moglo djelovati destimulativno na neke honorarne nastavnike".

Na sjednici Vijeća 23. siječnja 1958. prvi se put raspravlja o uspjesima studenata, a odgovornost je usmjerena na nastavnike prve godine "...jer su oni ti koji moraju procijeniti koji su studenti sposobni za daljnji studij, a koji nisu", te "...Uprava Fakulteta odlučuje ne priznati ispite prve godine studija položene na drugim fakultetima bez materijalnih opterećenja."

U ljetnome semestru NOK Rijeka predlaže da Institut za talasoterapiju u Opatiji prijeđe u sastav Medicinskog fakulteta. Medicinski fakultet poziva dr. Ljubomira Božovića s Medicinskog fakulteta u Zagrebu za honorarnog nastavnika iz fiziologije te prof. Čedomira Plavšića i prof. Dimitrija Atanackovića s Univerziteta u Beogradu za redovite profesore iz interne, odnosno farmakologije. Naš prijatelj Franjo Čohar, poslije redoviti profesor interne medicine, izabran je kao predstavnik studenata u Komisiju za nastavni i naučni rad.

Dr. Vladimir Bačić, asistent Zavoda za histologiju i embriologiju, 30. svibnja 1958. habilitira se na Fakultetu. Tema je te prve habilitacije *Interakcije hipotalamusa i neurohipofize*. Referent u habilitacijskome postupku bio je akademik Teodor Varičak, redoviti profesor Veterinarskoga fakulteta u Zagrebu.

Ne znam je li se šalio ili ne, ali na posljednjoj sjednici Vijeća te akademske godine, dr. Slobodan Čuk izjavljuje da "...je kritično stanje na Odjelu za neuropsihijatriju jer 'šok-aparat' nije u redu". Vijeće mu je mudro odgovorilo "...da će Bolnica to na svoj račun srediti".

Sic itur ad astra... kolegica Lj. Randić i moja malenkost nagrađeni smo za prvi stručni studentski rad pisan na našem Fakultetu i objavljen u Obavještenjima: *Smrtnost dojenčadi u riječkom Kotaru*. Nagrada je za ono vrijeme bila poprilična: po 5000 din.

Financijsko "povuci-potegni" između bolnica i Fakulteta vuklo se tijekom cijele godine, a na dan smrti akademika A. Štampara 26. lipnja 1958.,

odbijen nam je kredit za izgradnju patološkog instituta. Ipak, Fakultetu je dostavljen iznos od 4 milijuna dinara za prve projekte.

AKADEMSKA GODINA 1958./59.

Otvara se i druga godina studija. Fakultet pohađa već 328 studenata. Te godine izabrana su dva prodekana (prof. Eugen Cerkovnikov i prof. Dušan Jakac). U Savjet Fakulteta izabran je i drugi predstavnik studenata, popularni Žarko Tomljanović, poslije profesor kirurgije, direktor KBC-a i sportski djelatnik. Na Fakultetu djeluju i četiri lektora za strane jezike. Po slijedu važnosti, francuski jezik je na prvome mjestu, potom engleski, njemački i ruski. Sredinom sedamdesetih godina, vodstvo preuzima engleski koji otada prevladava na svakom području ljudske djelatnosti.

Dana 12. ožujka 1959. Fakultet ugošćuje prof. dr. Nikolu Finka, profesora zoologije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, koji je kao prvi domaći gost pozvan da održi predavanje *O zaštitnoj prilagodbi i prirodnome odabiranju*.

Dana 24. ožujka 1959. na Fakultetu je obranjen i prvi doktorat nauka. Dr. Ivo Švel, pedijatar sa službom u Domu narodnoga zdravlja u Rijeci, obrazlaže temu *Reumatoidni artritis u dječjoj dobi*.

Iste godine, iz susjednoga Sveučilišta u Trstu posjećuje nas prof. dr. Carlo Runti. Tema njegova predavanja bila je *Oksidativni metabolizam lijekova s teoretskog i praktičkog gledišta*.

AKADEMSKA GODINA 1959./60.

Napokon je studij opće medicine kompletan. Svih šest godina polazi 413 studenata, dakle već u petoj godini postojanja Fakulteta, premašen je planirani broj od 400 studenata.

Dvije godine poslije, akademske godine 1961./62., odlukom Znanstveno-nastavnoga vijeća Fakulteta otvara se III. stupanj nastave (poslijediplomski studij). Prvi voditelj studija bio je prof. Dimitrije Atanacković. Svrha studija je "...da liječnici dobiju dopunsko obrazovanje iz osnovnih predmeta, a neliječnici iz osnova medicinskih disciplina". Odluka je dalekosežna za razvoj našeg Fakulteta jer tim danom započinje stvaranje vlastitoga znanstvenog potencijala.

Velik dio toga potencijala dovest će naš Fakultet do današnjega dana u kojem rukovodeća mjesta pretežno popunjavaju nastavnici, naši bivši studenti, redom svjetski prepoznatljivi znanstvenici.

Ona mala biljka o kojoj je legendarni prof. Urban govorio u jesen 1957., razgranala se tijekom pedeset godina u snažno drvo čiji su plodovi: 368 doktora znanosti i 594 magistra znanosti, 3792 diplomirana doktora medicine upisana u Rijeci, 21 doktor medicine koji je studij započeo u Zagrebu, 648 doktora stomatologije, 176 inozemnih doktora stomatologije, 242 diplomirana sanitarna inženjera, 1188 viših medicinskih sestara/tehničara, 522 viša terapeuta, 195 medicinsko-laboratorijskih inženjera i 127 inženjera medicinske radiologije. Bilo je i plodova koji su prijevremeno otpali, čak je 43% upisanih studenata posustalo tijekom studija.

I na kraju, za ovu 50. obljetnicu i za naš Medicinski fakultet, ne mogu ne ponoviti zajedno s vama riječi akademske tradicije, riječi koje su oduvijek odjekivale u dvoranama gdje su se slavili jubileji fakulteta ili sveučilišta: VIVAT, FLOREAT, CRESCAT!

IZVORI I LITERATURA

1. Anonimus. Medicinski fakultet svečano otvoren u Rijeci. *Novi list*. 1955. Nov 22;1(col.1 i 2).
2. Anonimus. Povijest zavoda i klinika Medicinskog fakulteta u Rijeci i povijest specijaliziranih bolnica koje služe kao nastavna baza Medicinskom fakultetu. *Acta Fac med Flum* 1966;1(1):39-65.
3. Cerkovnikov E. Deset godina (1955.-1965.) postojanja Medicinskog fakulteta u Rijeci. *Liječ Vjesn* 1966;88(4):417-422.
4. Cerkovnikov E. Istoriat i uloga riječkog Medicinskog fakulteta na razvoj zdravstva i naučne misli u Rijeci. *Acta Hist med Pharm Vet* 1967;7:237.
5. Cerkovnikov E. Osvrt na osnivanje Medicinskog fakulteta u Rijeci. *Medicina*. 1965;2(3):213-217.
6. Cerkovnikov E. Osvrt na osnivanje Medicinskog fakulteta u Rijeci. II. Saopćenje. *Medicina*. 1965;2:383-384.
7. Cerkovnikov E. Prilog proučavanju osnivanja Medicinskog fakulteta u Rijeci. *Acta Fac med Flum*. 1966;1(1):7-37.
8. Finderle V. Dopis čitaoca: Medicinski fakultet u Rijeci? *Novi list* 1954 Mart 27.
9. Gržeta Mate. *Dnevnik*. 1955.-1961.

10. Korin N, Vrbanić D. Povijest zdravstvene kulture na području Rijeke. *Dometi*. 1985;18(4-5):53-62.
11. Korin N. *Razvoj medicinske misli u Rijeci*. Rijeka: Zavod za zaštitu zdravlja, 1966.
12. Matejčić R, Matejčić M. *Ars Aesculapii: Prilozi za povijest zdravstvene kulture Rijeke i Hrvatskog primorja*. Rijeka: ICR, 1982.
13. Matejčić R, Matejčić M. Povijest zgrade Zadužbine braće Branchetta (današnji Medicinski fakultet). *Acta Fac med Flum*. 1985;10:16-23.
14. Padovan I. *Život i djela Ante Šercera*. Zagreb: Nakladni zavod Globus; 1977, str. 304.
15. Pavešić D, Sepčić J, ur. *Medicinski fakultet u Rijeci 1955-1995*. Rijeka: Tipograf; 1997, str. 1-287.
16. Pico B. Aperta a Fiume la Facoltà di medicina. A colloquio col prof. Silvije Novak, primo decano. *Panorama*. 1955 Dec 15; 10-11.
17. Pismohrana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.
18. Randić Lj, Sepčić J. Smrtnost dojenčadi u riječkom kotaru. *Obavještenja*. 1958;2(1):3-22.
19. Strčić P. *Zdravstvena kultura u Zapadnoj Hrvatskoj*. U: Pavešić D, Sepčić J, ur. *Medicinski fakultet u Rijeci 1955.-1995*. Rijeka: Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci 1997, str. 7-38.
20. Šercer A. O ustrojstvu i zadacima medicinskih fakulteta u Hrvatskoj. *Acta medico-biologica croatica* 1945;1(1):1-29.
21. Škrobonja A, Bobinac D, Varljen J, Simonić A, Linić-Vlahović V. Rijeka: Medical School: development of higher education and medicine in Rijeka. *Cro Med J* 1992;33:127-133.
22. Škrobonja A, ur. *Korin Nikola; izabrani radovi*. Rijeka: "Adamić" - Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture; 2005, str. 9-44.
23. Škrobonja A, ur. *Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci 1955.-2005*. Rijeka: Medicinski fakultet Sveučilišta - AKD;2005, str. 7-382.
24. Zgrablić M. *Korijeni i povijest interne medicine u Rijeci*. Rijeka: Menora 1999.

SAŽETAK

U nadahnutom izlaganju autor podsjeća na razloge, preduvjete i kronologiju priprema za otvaranje Medicinskog fakulteta u Rijeci te opisuje prvih pet godina njegova djelovanja. Kronologija započinje inicijativom V. Finderlea, koja će uz podršku A. Štampara i A. Šercera te gradskih vlasti, 21. studenoga 1955. biti okrunjena svečanim otvaranjem pete godine studija medicine u Rijeci.

Slijedi prisjećanje na najznačajnije događaje prvog dekana S. Novaka i sve većeg broja nastavnika i asistenata zahvaljujući kojima se Fakultet ubrzano razvija te će nakon pet godina, tj. školske godine 1959./60., biti kompletiran studij opće medicine s ukupno 413 studenata.

Ključne riječi: *povijest medicine, XX. st., Medicinski fakultet, Rijeka, Hrvatska*